

Viite: Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö 17.6.2025 (VN/15078/2025)

Taustaa

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta. Esityksen taustalla vaikuttaa Suomen muuttunut turvallisuusympäristö, Suomelle Pohjois-Atlantin liiton (Nato) jäsenyyden myötä asetetut velvoitteet sekä Ukrainan sodasta kertyneet kokemukset.

Esityksessä ehdotetaan hyvinvointialueille uusia tehtäviä Puolustusvoimien ja Naton tukemiseksi. Esityksessä kuvatut uudet tehtävät liittyvät muun muassa terveydenhuollon toimitilojen suojaamiseen, materiaaliseen varautumiseen sekä suunnitteluun ja terveydenhuollon henkilöstön koulutukseen.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen lausunto

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue haluaa korostaa seuraavia näkökohtia:

Virka-avun antamisesta

Lakiehdotuksen tavoitteena on muun ohella varmistaa Puolustusvoimille, Rajavartiolaitokselle, Pohjois-Atlantin liitolle tai Suomen muille liittolaisille mahdollisuus pyytää virka-apua hyvinvointialueilta normaalioloissa ja muissa poikkeusoloissa kuin sotilaallisen voiman käytön tilanteissa niiden järjestämisvastuulle kuuluvien terveydenhuollon toimintojen järjestämiseksi. Ehdotetuilla säädöksillä pyritään vahvistamaan hyvinvointialueiden terveydenhuollon varautumiskykyä muun muassa lisäämällä hyvinvointialueelle varatutumisvelvoitteita.

Lakiehdotusta koskevassa hallituksen esityksessä todetaan muun ohella, että ”Pohjois-Atlantin liiton jäsenyys on tuonut Suomen julkiselle sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmälle uusia vaatimuksia osana Suomen ja Naton puolustusta. Ukrainan sodasta saadut kokemukset ovat osoittaneet, että siviiliterveydenhuolto joutuu muuttamaan toimintaansa merkittävästi erityisesti haavoittuneiden sotilaiden hoitamiseksi. Tämä edellyttää terveydenhuollolta uusia toimia, joilla voidaan tukea Suomen puolustuskykyä. Lisäksi on huomioitava, että terveydenhuollon toimipisteet voivat olla myös sotilaallisen iskun kohteita. Näiden kohteiden suojaaminen ja toimintakyvyn varmistaminen on ensiarvoisen tärkeää Suomen sotilaallisen puolustuskyvyn ja siviiliyhteiskunnan turvaamiseksi. Hyvinvointialueille säädettävät uudet tehtävät liittyvät terveydenhuollon toimitilojen suojaamiseen, terveydenhuollon toimintojen siirrettävyyteen, ensihoidon lisäresursointiin, materiaalsen varautumisen parantamiseen ja yhteiseen suunnittelu-, koulutus- ja harjoitustoimintaan Puolustusvoimien ja Naton kanssa.” (s. 1).

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue (myöh. myös hyvinvointialue) näkee kokonaisuutena arvioiden lakiehdotuksen ja sen tavoitteet perusteltuina, ajankohtaisina ja tärkeinä. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue kuitenkin toivoo, että lainsäätäjä kiinnittäisi huomiota muutamiin tässä lausunnossa esiin nostettuihin yksityiskohtiin:

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue haluaa kiinnittää huomiota siihen, että nyt ehdotettu lakimuutos koskee vain hyvinvointialueiden *terveydenhuollon* toimintojen järjestämiseen liittyvää varautumista ja yhteistyötä. Hyvinvointialue katsoo, että lakiehdotuksen toimeenpanossa tulisi arvioida myös sosiaalihuollon palveluja osana terveydenhuollon palveluja koskevia varautumis- ja yhteistyövelvoitteita. Mainittakoon, että sosiaalihuollon palvelut ovat merkittävä tuki yhteiskunnalle erilaisissa häiriö- tai poikkeustilanteissa. Erilaisissa häiriö- tai poikkeustilanteissa yhteiskunnassa saattaa esiintyä korostetusti esimerkiksi stressiä.

Sosiaalihuollon palvelut vahvistavat yhteiskunnan resilienssiä, mikä puolestaan edistää muun ohella myös maanpuolustuskyvyn ylläpitämistä ja kestävyyttä.

Lisäksi Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue haluaa kiinnittää lainvalmistelun huomiota siihen, että hyvinvointialueen järjestämisvastuuseen kuuluvat myös pelastustoimen palvelut, jotka kuuluvat sisäministeriön hallinnonalaan – nyt valmistelusta vastaa yksin sosiaali- ja terveysministeriö. Ministeriöiden yhteistyö lainvalmistelussa tulisikin olla saumatonta hyvinvointialueiden järjestämisvastuun näkökulmasta. Lisäksi nyt lakiluonnoksessa ensihoitoon suunniteltu rahoitusmalli tulisi ottaa huomioon myös pelastustoimen rahoituksessa. Tällä hetkellä pelastustoimessa käytännössä nykyrahoituksella turvataan päivittäistoimintaa ja korkeintaan häiriötilanteiden hallintaan tarvittava resurssointi – nykyrahoitus ei kata varautumista poikkeusoloihin.

Todettakoon vielä koskien lakiluonnoksen 53 a §:ää: Lakiluonnos ei tarkemmin määrittele tehtäviä tai suorituskkyä, jota hyvinvointialueelta odotetaan. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue katsoo, että lain tarkempi avaaminen auttaisi kohdentamaan suunnitteluperusteita kyseisen pykälän täyttämiseen. Koska lakiluonnoksen mukaan hyvinvointialue on velvollinen antamaan virka-apua myös normaaliolojen häiriötilanteissa, voi virka-avun täyttämiselvoite tulla täytäntöön nopealla aikataululla.

Rahoitus

Koska lakimuutoksen tarkoituksena on antaa hyvinvointialueille uusia tehtäviä, on tärkeää, että Hallituksen esityksen perustelujen mukaisesti tehtävät rahoitetaan *täysimääräisesti* valtion erillisrahoituksella, joka kohdennetaan hyvinvointialueille. Nyt lakiluonnoksen 53 c §:n 1 momentissa tätä ei ole huomioitu. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue katsoo tärkeäksi, että sana ”täysimääräisesti” lisätään ko. lakiluonnokseen.

Lisäksi Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen näkemyksen mukaan Hallituksen esitys ei riittävässä määrin tunnista Uudenmaan erilliskorvausta eikä HUS-yhtymän roolia varautumisen yhteensovittamisessa Uudellamaalla. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue näkee perusteltuna, ettei valtion varautumiseen osoitettavaa rahoitusta kohdenneta suoraan HUS-yhtymälle vaan se kanavoidaan vastaavalla tavalla hyvinvointialueiden kautta kuten muukin Uudenmaan erilliskorvauksen piiriin kuuluva rahoitus. Näin varautumisen rahoituksen kierto noudattelee jo käytössä olevaa toimintatapaa. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue tarkentaa näkemyksiään koskien Uudenmaan erilliskorvausta kohdassa "Uudenmaan erilliskorvaus, ensihoito ja rahoitus".

Virka-apu ja rahoitus

Lakiluonnoksen 53 a §:ssä todetaan, että hyvinvointialue vastaa virka-apun antamisesta aiheutuvista kustannuksista. Jos virka-apu sitoo suuria voimavaroja tai pitkittyy siten, että siitä aiheutuu hyvinvointialueelle merkittäviä kustannuksia, sillä on kuitenkin oikeus saada korvaus sille aiheutuneista välittömistä kustannuksista virka-apua pyytäneeltä. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue katsoo, että tämän kustannuksiin viittaavan lain kohdan avaaminen yksityiskohtaisemmin olisi hyvin tärkeää ja auttaisi hyvinvointialueita varautumaan mahdollisiin virka-apun antamisesta aiheutuneisiin kuluihin.

Lisäksi Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue haluaa kiinnittää lainvalmistelun huomiota siihen, että lausunnon oheisessa taustamuistiossa, kohdassa säännöskohtaiset perustelut, 2 momenttia koskevassa kohdassa (sivu 30, 3 kappale alusta) kuvataan miten kustannusten korvausprosessi menisi. Virka-aputilanne voi olla akuutti ja tällaisessa tilanteessa voi olla epärealistista olettaa, että hyvinvointialue ja virka-apua pyytävä viranomais alkaisivat neuvottelemaan erikseen virka-apun kustannusten korvaamisesta. Pahimmillaan tämä voisi johtaa virka-apun yllykkäytymiseen, ylimääräisiin kustannuksiin sekä virka-apun oikea-

aikaisen toimittamisen vaarantumiseen. Tämän kohdan osalta Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue pitää tärkeänä, että suunnitellusta menettelystä voitaisiin sopia joustavampi. Tätä helpottaisi myös se, että 2 momentissa mainitut merkittävät kustannukset olisi määritelty tarkemmin, jolloin jo lähtötilanteessa olisi alustava käsitys voiko virka-avusta syntyä korvausvelvollisuutta.

Tilat ja rahoitus

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue katsoo, että lakiluonnoksen 53 b §:ssä hyvinvointialueille kohdistettavat uudet tehtävät tulevat todennäköisesti osittain estämään hyvinvointialueiden normaaliolojen palveluverkkojen optimaalisen toteuttamisen tilojen ja esimerkiksi teknologian hyödyntämisen näkökulmasta. Tämä tulee aiheuttamaan hyvinvointialueiden perustoimintojen operatiivisten menojen nousua optimi-tilanteesta, jonka hyvinvointialueet joutuvat rahoittamaan yleiskatteellisella rahoituksella. Tämä vaikutus pitää kompensoida hyvinvointialueille yleiskatteellisen rahoituksen kautta tai muulla tavalla. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue katsoo, että muuten on mahdollista esimerkiksi ajautuminen tilanteeseen, jossa hyvinvointialueet optimoivat vain normaaliolojen palveluverkkoa ja perustoimintaa huomioimatta 53 b §:n uusia tehtäviä. Tuloksena voi olla, että uudet tehtävät toteutetaan perustoiminnasta täysin erillisinä kokonaisuuksina. Tämä ei ole Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen näkökulmasta kokonaistaloudellisesti järkevää.

Lisäksi Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue haluaa korostaa, että lakiluonnoksen 53 c §:ssä tarkoitettujen rahoitettavien kustannusten seuraaminen ja eriyttäminen esimerkiksi tilahankkeissa omaksi kokonaisuudeksi voi olla osittain monimutkaista. Esimerkiksi tilojen päättämiseen aluehallituksissa ja -valtuustoissa sekä hankintojen kilpailutuksiin tuo monimutkaisuutta se, että osa tilahankkeista on salassa pidettäviä. Jotta hyvinvointialueet olisivat yhdenvertaisessa asemassa,

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue ehdottaa, että pykälän 53 b §:n kustannusten seurantaan ja kohdistamiseen liittyvää tarkempaa ohjeistusta tehtäisiin yhteistyössä hyvinvointialueiden kanssa.

Uudenmaan erillisratkaisu, ensihoito ja rahoitus

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue pitää kannatettavana esitystä, jonka mukaan lakiluonnoksessa mainitut normaaliolojen tason ylittävät ensihoidon resurssit, kuten myös tarpeellisiksi todetut koulutukset ja harjoitukset, rahoitettaisiin täysimääräisesti valtion erillisrahoituksella. Lainvalmistelun oheisessa taustamuistiossa kohdassa ”säännöskohtaiset perustelut” (sivu 32, 3 kappale sivun lopusta lukien) todetaan, että kustannuksilla tarkoitetaan mahdollisen investoinnin omahankintamenon lisäksi investointiin liittyviä juoksevia kustannuksia. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen näkökulmasta kustannusten määritelmää tulisi laajentaa sekä tarkentaa lain perusteluissa, vaikka saman kappaleen alussa todetaankin, että valtio vastaa täysimääräisesti kustannuksista ja vaikka pykälän 53 b §:n perusteluissa on jo osittain avattu kustannusten korvaamisen periaatteita.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue haluaa korostaa, että kustannuksista osa on suoraan käyttötalouden menoja, kuten koulutuksiin osallistumista ja siksi tarkennusta tarvitaan. Edellä kuvatun lisäksi lääkkeiden velvoitevarastoinnista ja sen korvaamisesta tulisi olla tarkempi kuvaus, kuten myös ensihoidon palvelutasopäätöksen ylittävistä ensihoidon resurssien korvaamisesta. Edellä todetun lisäksi hyvinvointialueiden nykyiset henkilöstöresurssit eivät tule riittämään uusien tehtävien hoitamiseen. Tästä syystä hyvinvointialueet joutuvat todennäköisesti palkkaamaan pysyviä uusia henkilöstöresursseja, jotka tulee korvata lakiluonnoksessa todetulla rahoituksella. Lisäksi uudet tehtävät tulevat lisäämään esimerkiksi hyvinvointialueiden yleis-, talous-, henkilöstö- ja hankintatoimintojen työmäärää ja tämä pitää myös huomioida rahoituksessa. Kaikkiaan Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue haluaa todeta,

että 53 b ja c §:ien perusteella korvattavien kustannusten ja mahdollisesti muulla rahoituksella korvattavien kustannusten rajanvetoa on syytä tarkentaa.

Erityisesti ensihoidon osalta kustannusten korvaamisessa on huomioitava seuraavat seikat:

- Uudenmaan alueella HUS-yhtymä vastaa ensihoitopalveluiden järjestämisestä
- Hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin pelastuslaitokset tuottavat ensihoito- ja ensivastepalveluita HUS-yhtymän kanssa solmitun yhteistyösopimuksen mukaisesti
- Pelastuslaitokset palveluntuottajina vastaavat ensihoidon ajoneuvoista ja omasta varautumisestaan

Tästä syystä ensihoitoon tarvittavan lisäresurssien ja rahoituksen tulee Uudellamaalla kohdistua ensisijaisesti Helsingin kaupungin ja hyvinvointialueiden pelastuslaitosten tuottamiin ensihoitopalveluihin siltä osin, kun näille tulee vaatimuksia nyt tehtävän lain muutoksen myötä. Taustamuistion säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan kaikkien esitettävien pykälien 53 a §, 53 b § ja 53 c §, että hyvinvointialueella tarkoitetaan tässä yhteydessä myös Helsingin kaupunkia ja HUS-yhtymää. Itse säädösmuutostekstissä tätä ei ole tarkennettu miltään osin. Voimassa olevan järjestämislain mukaan ensihoitoa koskeva velvoite kohdistuu siis HUS-yhtymälle, jolla on ensihoidon järjestämisvastuu Uudenmaan erillislain 5 § kohdan 4 mukaisesti.

Nykyinen ambulanssikalusto ja siihen liittyvät tilat on mitoitettu normaaliolojen päivittäisiä ja poikkeustilanteita varten. Normaaliolojen tason ylittävät resurssit, kuten lisääambulanssit ja näille asetettavat suorituskyykyvaatimukset, aiheuttavat lisäkustannuksia muun muassa tilatarpeiden ja vuokrien muodossa. Kustannuksissa on huomioitava myös kaluston ylläpitokulut, kuten vakuutukset, huollot ja korjaukset.

Pelastuslaitosten tulisi jatkossa voida hyödyntää normaaliolojen tason ylittäviä ensihoidon resursseja osana päivittäistä toimintaa. Tämä mahdollistaisi muun muassa ambulanssien varustelun täysimittaisiksi vara-autoiksi aiempaa aikaisemmin. Näin valtioneuvoston päätöksen mukainen kalustomäärä toteutuisi kustannustehokkaasti ja toimintavarmuus varmistettaisiin myös poikkeusoloissa. Sotilaallisen uhan tai hyökkäyksen tilanteessa kaikki ensihoitoresurssit otettaisiin käyttöön – ei ainoastaan lisäresursseja. Rahoituksessa on siten huomioitava myös henkilöstön ballistinen suojaus ja muut tarpeelliset suojavälineet.

Koulutus- ja harjoitteluvälvoitteet, jotka hallituksen esitys asettaa hyvinvointialueille, aiheuttavat pelastuslaitoksille lisäkustannuksia. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella ensihoitopalvelun operatiivinen toiminta on mitoitettu normaaliolojen tarpeisiin, eikä henkilöstöä voida irrottaa koulutukseen ilman erityisjärjestelyjä. Rahoituksessa on huomioitava myös tarvittava resursointi valmiuden rakentamiseen sekä tarvittavan osaamisen kehittämiseen ja ylläpitämiseen huomioiden myös koulutukseen tarvittava työaika.

Hankinnat

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue pitää lisäksi tärkeänä, että julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista annetun lain (1531/2011) soveltamisalaa käsiteltäisiin lakiehdotuksen esitöissä kattavammin erityisesti sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevien hankintojen näkökulmasta.

Lakiehdotusta koskevassa hallituksen esityksessä on todettu, että ”Hankintaprosessin aikana tulee arvioida hankintojen tekemistä lain julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista (1531/2011) mukaisesti.” (s. 22). Soveltuvan hankintalainsäädännön valinta yksittäiseen hankintaan ei ole kuitenkaan nykylainsäädännössä, vaikkakin ymmärrettävästi, täysin yksiselitteisesti määritelty. Oikeuskäytäntöä puolustus- ja

turvallisuushankinnoista annetun lain soveltuvuudesta on myös niukasti. Näin ollen muun ohella ohjeistuksen antaminen julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista annetun lain soveltamisalasta pidetään tervetulleena. Yhteenvetona todettakoon, että Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue pitää tärkeänä, että lakimuutosta valmisteleva työryhmä ottaisi jatkovalmistelussa tarkemmin kantaa ehdotetun lain toimeenpanoon myös julkisia hankintoja koskevien oikeusohjeiden näkökulmasta.

Muuta

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue pitää perusteltuna sitä, että lakimuutoksella pyritään estämään varautumista koskevien tarkempien tietojen pääseminen julkisuuteen. Näin voitaisiin toimia esimerkiksi valtioneuvoston päätöksellä, joka sisältönsä vuoksi voitaisiin salata. Ratkaisulla on tai voi olla vaikutusta hyvinvointialueella sovellettavaan normihierarkiaan. Jatkovalmistelussa tulisi ottaa huomioon, että hyvinvointialueita velvoittavat monet eri lainsäädännön osa-alueet ja niillä ei tulisi olla sovellettavuusristiriitaa. Hyvinvointialueiden järjestämisvastuun ja ripeän toiminnan kannalta on olennaista, että lainsäädännön sovellettavuus on selkeää.

Hyvinvointialuejohtajan sijaisena

Tuula Suominen
palvelualuejohtaja, ikääntyneiden palvelut

PL 33, 02033 Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue

PB 33, 02033 Västra Nylands välfärdsområde

luvn.fi